

සමාගම් ගිණුම්කරණය I කොටස

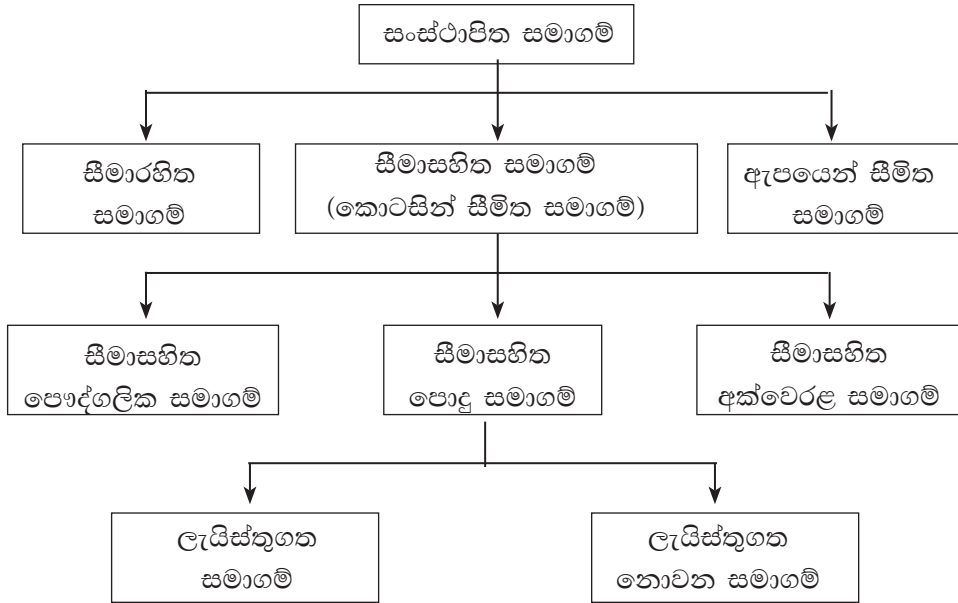
සංස්ථාපිත සමාගම් Incorporated Companies

සංස්ථාපිත සමාගම්වල විශේෂ ලක්ෂණ

- 01. හිමිකාරත්වය - ස්කන්ධ කොටස් හිමියන් සතු ය. ඇපයෙන් සීමිත සමාගමක අවම වශයෙන් සාමාජිකයන් දෙදෙනෙක් සිටිය යුතු අතර අනෙකුත් සමාගම් එක් කොටස් හිමියෙකු විසින් වුව ද ආරම්භ කළ හැකි ය.
- 02. සංස්ථාපනය කිරීම - 2007 අංක 07 දරන සමාගම් පනත යටතේ සංස්ථාපනය කළ යුතුය.
- 03. ප්‍රාග්ධන සම්පාදනය - ප්‍රධාන වශයෙන් සමාගමක ප්‍රාග්ධනය ලබාගන්නේ කොටස් නිකුත් කිරීමෙන් ය.
- 04. වගකීම - සමාගමක වගකීම එහි කොටස්කරුවන් විසින් යෙද වූ හෝ යෙදවීමට එකඟ වූ ප්‍රාග්ධනයට සීමා වේ. කෙසේ නමුත් ඇපයෙන් සීමිත සමාගමක නම් වගකීම එකඟ වූ ඇපයේ ප්‍රමාණයට සීමිත වන වන අතර සීමා රහිත සමාගමක වගකීම අසීමිත වේ.
- 05. පැවැත්ම - කොටස් හිමියෙකුගේ මරණය, උමතුභාවය හෝ බුන්වත් භාවය වැනි හේතුවක් නිසා සමාගමේ පැවැත්මට බාධාවක් සිදු නොවේ.
- 06. නෛතික පුද්ගලභාවය - සමාගම නීතිය ඉදිරියේ පුද්ගලයෙකු සේ පිළිගනී. ඒ නිසා සියලු නෛතික කටයුතුවලදී සමාගමේ නමින් ක්‍රියා කළ යුතු ය.
- 07. කළමනාකරණය - කොටස්කරුවන් විසින් පත්කරගනු ලබන අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලයක් විසින් කළමනාකරණ කටයුතු සිදු කරයි.
- 08. ගිණුම් තැබීම හා විගණනය - ගිණුම් තැබීම හා විගණනය අනිවාර්ය වේ.

සංස්ථාපිත සමාගම් වර්ග

සමාගම් පනතේ 3 වගන්තියට අනුව සංස්ථාපිත සමාගම් ප්‍රධාන වශයෙන් වර්ග 03 කි. සමාගම් පනත අනුව සංස්ථාපිත සමාගම් පහත දක්වා ඇති පරිදි වර්ගීකරණය කළ හැකිය.

01. සීමාසහිත සමාගම්

සමාගමේ ව්‍යාවස්ථාවලියේ කොටස්වලට නිශ්චිත ලෙස සම්බන්ධ කර ඇති යම් වත්කම් ප්‍රමාණයක්වේ ද එකී වත්කම්වලට දායක වීමට වගකීමක් ඇති සමාගම් සීමාසහිත සමාගම් ලෙස හැඳින්වේ. ඒ අනුව මිල දී ගත් කොටස් වෙනුවෙන් ගෙවූ හෝ ගෙවීමට බැඳී සිටින වටිනාකමට පමණක් කොටස් හිමියන්ගේ වගකීම සීමාවන සමාගම් සීමාසහිත සමාගම් වේ. මේවා කොටසින් සීමිත සමාගම් ලෙස ද හැඳින්විය හැකි ය.

02. සීමාරහිත සමාගම්

කොටස් නිකුත් කරන ලද සමාගමක ව්‍යාවස්ථාවලිය අනුව එහි කොටස් හිමියන් සමාගම වෙනුවෙන් එහි වගකීම් බෙරුම් කිරීම සඳහා අසීමිත ව වගකිව යුතු වන සමාගමක් සීමාරහිත සමාගමක් ලෙස හැඳින්වේ.

03. ඇපයෙන් සීමිත සමාගම්

සමාගම විසුරුවා හැරීමක දී අවශ්‍ය විය හැකි වත්කම් වෙනුවෙන් දායක වීමට එහි සාමාජිකයින් බැඳී සිටින වටිනාකම ව්‍යාවස්ථාවලිය තුළ නිශ්චිත ව දක්වා ඇති කොටස් නිකුත් නොකරන සමාගමක් ඇපයෙන් සීමිත සමාගමක් ලෙස හැඳින්වේ. ඒ අනුව ඇපයෙන් සීමිත සමාගමක සාමාජිකයන්ගේ වගකීම සීමා වන්නේ ඔවුන් විසින් ඇපවූ මුදල ලෙස ව්‍යාවස්ථාවලියේ දක්වන වටිනාකමට ය.

සීමාසහිත පෞද්ගලික සමාගම්

කොටස් හෝ වෙනත් සුරැකුම්පත් මහජනයා වෙත ප්‍රසිද්ධියේ නිකුත් කළ නොහැකි, උපරිම කොටස්හිමියන් සංඛ්‍යාව 50 කට සීමා වූ කොටස් අයිතිය නිදහසේ පැවරිය නොහැකි සමාගම් සීමාසහිත පෞද්ගලික සමාගම් වේ. කෙසේ නමුත් මෙම සීමාවට කොටස් හිමිකම දරන දැනට සිටින සේවකයන් හෝ කලින් සේවකයන්ව සිටිය දී එහි කොටස් හිමියන් බවට පත්වී සේවා නියුක්තිය අවසන් කිරීමෙන් පසු ද දිගටම කොටස්හිමියන් ලෙස සිටින අය ඇතුළත් නොවේ.

සීමාසහිත පොදු සමාගම්

සමාගමේ කොටස් හෝ ණයකර සඳහා සහභාගී වන ලෙස මහජනයාට ප්‍රසිද්ධියේ ආරාධනය කළ හැකි, කොටස්වල අයිතිය නිදහසේ අන් අයකුට පැවරිය හැකි, උපරිම කොටස් හිමියන් සංඛ්‍යාව පිළිබඳ සීමාවක් නැති, අවම වහයෙන් අධ්‍යක්ෂවරුන් දෙදෙනෙක් සිටින සමාගම් සීමාසහිත පොදු සමාගම් ලෙස හැඳින්වේ.

සීමාසහිත පෞද්ගලික සමාගම් හා පොදු සමාගම් අතර වෙනස්කම්

සීමාසහිත පෞද්ගලික සමාගම්	සීමාසහිත පොදු සමාගම්
1. සාමාජික සංඛ්‍යාව - උපරිමය 50 යි	1. සාමාජික සංඛ්‍යාව - උපරිමය සීමාවක් නැත
2. කොටස් හෝ සුරැකුම්පත් ප්‍රසිද්ධියේ මහජනයාට නිකුත් කළ නොහැකිය.	2. කොටස් හෝ සුරැකුම්පත් මහජනයාට ප්‍රසිද්ධියේ නිකුත් කළ හැකිය.
3. අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය අවමය 01 යි. උපරිමය සඳහන් නොවේ.	3. අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය අවමය 02 යි. උපරිමය සඳහන් නොවේ.
4. වාර්ෂික වාර්තාව සමග ගිණුම් ප්‍රකාශන (මූල්‍ය ප්‍රකාශ) සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයාට ඉදිරිපත් කිරීම අනිවාර්ය නැත.	4. වාර්ෂික වාර්තාව සමග ගිණුම් ප්‍රකාශන (මූල්‍ය ප්‍රකාශ) සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයාට ඉදිරිපත් කිරීම අනිවාර්ය වේ.
5. ණය ගෙවීම පිළිබඳ හැකියාව පරීක්ෂා කිරීමෙන් තොරව බෙදාහැරීම් (ලාභාංශ හෝ වෙනත් බෙදාහැරීම්) කළ හැකිය.	5. සෑම බෙදාහැරීමක දී ම ණය ගෙවීමේ හැකියාව පිළිබඳ පරීක්ෂණයක් සිදු කළ යුතුය.
6. කොටස්හිමියන්ගේ ඒකමතික ලිඛිත එකඟතාවයක් මත සමාගම් පනතේ ඇතැම් විධිවිධාන අනුගමනය නොකර සිටිය හැකිය.	6. සමාගම් පනතේ විධිවිධානයන්වලට අනුකූලව කටයුතු කිරීම අනිවාර්ය වේ.

සමාගම් ලියාපදිංචි කිරීමේ දී ඉදිරිපත් කළ යුතු ලේඛන

- (1) සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා නිශ්චිත කර ඇති අයදුම්පත
- (2) සමාගමේ සාංගමික ව්‍යවස්ථාවලිය
- (3) අධ්‍යක්ෂවරුන් වශයෙන් කටයුතු කිරීමට එක් එක් මුල් අධ්‍යක්ෂවරයාගේ කැමැත්ත පිළිබඳ ප්‍රකාශය
- (4) ලේකම් වශයෙන් කටයුතු කිරීමට ලේකම්ගේ කැමැත්ත පිළිබඳ ප්‍රකාශය
- (5) සමාගමේ නම දැනට පවත්නා වෙනත් සමාගමක නමට අනුරූප වන හෝ සමාන නොවන බවට ප්‍රකාශය

සමාගමක ගිණුම් තැබීම ඒක පුද්ගල ව්‍යාපාර හා හවුල් ව්‍යාපාරවල ගිණුම් තැබීමෙන් වෙනස් වන ආකාරය

සීමිත සමාගමක සාමාන්‍ය වෙළෙඳ ගනුදෙනු වාර්තා කිරීම ඒක පුද්ගල ව්‍යාපාරයක හෝ හවුල් ව්‍යාපාරයක වෙළෙඳ ගනුදෙනු වාර්තා කිරීමට සමානය. කෙසේ වෙතත් අයිතිකරුවන්ගේ ප්‍රාග්ධනය හා ඔවුන් අතර ලාභ බෙදාදීමේ දී සිදුවන වාර්තා කිරීම් වෙනස් වේ.

අ) ප්‍රාග්ධනය

ඒක පුද්ගල ව්‍යාපාරයක එහි අයිතිකරු හෝ හවුල් ව්‍යාපාරයක එහි හවුල්කරුවන් විසින් යොදනු ලබන ප්‍රාග්ධනය වෙත වෙත ම ගිණුමක සටහන් කරනු ලැබූව ද සීමිත සමාගමක කොටස්හිමියන්ගේ ප්‍රාග්ධනය තනි කොටස් ප්‍රාග්ධන ගිණුමක පෙන්නුම් කෙරේ. මෙහි දී විවිධ කොටස් වර්ග සඳහා වෙන වෙන ම ප්‍රාග්ධන ගිණුම් විවෘත කරනු ලැබූව ද එක් එක් කොටස්හිමියා සම්බන්ධයෙන් වෙන වෙන ම ගිණුම් පවත්වා නොගනී. එක් එක් කොටස්හිමියාගේ නම් හා ඔවුන්ගේ දායක වීම් දැක්වෙන කොටස් ලේඛණය නමින් ව්‍යවස්ථාපිත පොතක් භාවිතා කෙරේ.

ආ) ලාභ බෙදීම

කිසියම් වර්ෂයක උපයන ලද සමස්ථ ලාභය ඒක පුද්ගල ව්‍යාපාරයක දී නම් එහි තනි අයිතිකරුවාට ද, හවුල් ව්‍යාපාරයක නම් එහි හවුල්කරුවන්ට ද මුළුමනින් ම විසර්ජනය කරනු ලැබූවත් සීමිත සමාගමක දී උපයන ලාභවලින් කොටසක් සංචිත වශයෙන් රඳවා ගනී. සීමිත සමාගමක් උපයන ලාභවලින් කොටසක් පමණක් කොටස්හිමියන් අතර ලාභාංශ වශයෙන් බෙදාහරිනු ලබයි.

කොටස් නිකුත් කිරීම හෙවත් ප්‍රාග්ධනය සම්පාදනය Issue of Shares

සමාගමක් ප්‍රාග්ධනය සම්පාදනය කරන්නේ කොටස් නිකුත් කිරීමෙනි. කොටසක් යනු ප්‍රාග්ධන ඒකකයක් වන අතර කොටස් රාශියක එකතුවකින් සමාගමක ප්‍රාග්ධනය නිර්මාණය වේ. කොටස් යනු හුවමාරු කළ හැකි වංචල දේපලකි. සමාගමකට ප්‍රාග්ධනය සපයා ගැනීම සඳහා විවිධ වර්ගයේ කොටස් නිකුත් කළ හැකිය.

පොදු සමාගමකට තම කොටස් ප්‍රසිද්ධියේ නිකුත් කළ හැකි වුවත් පෞද්ගලික සමාගමකට කොටස් ප්‍රසිද්ධියේ නිකුත් කළ නොහැකිය. මේ අනුව පොදු සමාගමක් කොටස් නිකුත් කරන විට සංස්ථා ප්‍රකාශයක් මගින් කොටස් මිල දී ගන්නා ලෙස මහජනයාට ඇරයුම් කෙරේ. කොටස් වෙළෙඳපොළේ ලියාපදිංචි වූ ලැයිස්තුගත සමාගම්වලට තම කොටස් නිකුත් කිරීම කොළඹ කොටස් වෙළෙඳපොළ හරහා කරගත හැකි වේ.

සමාගමක් කොටස් නිකුත් කිරීමෙන් රැස් කරගන්නා මුදල් ආපසු කොටස්හිමියන්ට ගෙවන්නේ (නිදහස් කළ හැකි වරණිය කොටස් සම්බන්ධයෙන් හැර) සමාගම ඇවර කිරීමක දී ය. කොටස් සඳහා කොටස්හිමියන්ට ලාභාංශ ගෙවනු ලබන අතර ලාභාංශ ගෙවනුයේ සමාගමේ ලාභයක් ඇතොත් පමණි. මේ නිසා කොටස් නිකුත් කිරීම සමාගමකට අවදානම ඉතා අඩු පහසු ප්‍රාග්ධන සම්පාදන මාර්ගයකි.

සමාගමට නිකුත් කළ හැකි විවිධ කොටස් වර්ග

**(1) සාමාන්‍ය කොටස් (ස්කන්ධ කොටස්)
Ordinary Shares**

සමාගමක අවදානම මූලික වශයෙන් දරනු ලබන, සමාගමේ පාලන බලතල හා තම කොටස් ප්‍රමාණය මත තීරණය වූ ඡන්දය ප්‍රකාශ කිරීමේ බලතල හිමි, වරණිය අයිතිවාසිකම් ඇති කොටස්වලට ගෙවිය යුතු ලාභාංශය ගෙවීමෙන් පසු ඉතිරිවන ලාභවලින් කොටස් හිමියන් විසින් ප්‍රකාශ කරනු ලබන ලාභාංශ ප්‍රමාණයක් හිමිවන, ලාභයක් ඉතිරි නොවන විට ලාභාංශ ද නොලැබී යා හැකි කොටස් සාමාන්‍ය කොටස් වේ. සාමාන්‍ය කොටස්හිමියන් සමාගමක නියම අයිතිකරුවන් වේ.

**(2) වරණිය කොටස්
Preference Shares**

ලාභාංශ ගෙවීමේ දී ත් සමාගම ඇවර කිරීමේ දී කොටස් මුදල් ආපසු ගෙවීමේ දී ත් ප්‍රමුඛස්ථානය හිමිවන, ලැබෙන ලාභාංශ ප්‍රමාණය සාංගමික ව්‍යවස්ථාවලියෙන් නිශ්චිතව දක්වා ඇති සමාගමේ පාලන බලතල හිමි නොවන කොටස් වරණිය කොටස් වේ. වරණිය කොටස් සමාගමේ ස්කන්ධ ප්‍රාග්ධනයට අයත් නොවේ. වරණිය කොටස් පහත ස්වරූපවලින් තිබිය හැකිය.

- i) සමුච්චිත වරණීය කොටස් (Cumulative Preference Shares)
- ii) අසමුච්චිත වරණීය කොටස් (Non - Cumulative Preference Shares)
- iii) සහභාග වරණීය කොටස් (Participative Preference Shares)
- iv) නිදහස් කළ හැකි වරණීය කොටස් (Redeemable Preference Shares)
- v) පරිවර්තනය වරණීය කොටස් (Convertible Preference Shares)

**(3) විශේෂ කොටස්
Special Shares**

සමාගමක සාංගමික ව්‍යවස්ථාවලියෙන් ලැබෙන අනුමැතිය මත නිකුත් කළ හැකි ආදිකතී‍ා කොටස් (ප්‍රවර්තකයින්ගේ කොටස්) රන් කොටස් (ස්වර්ණමය කොටස්, විලම්බිත කොටස්) ආදිය විශේෂ කොටස් වේ.

සාමාන්‍ය කොටස් හා වරණීය කොටස් අතර වූ වෙනස්කම්

සාමාන්‍ය කොටස්	වරණීය කොටස්
1. ලාභාංශ අනුපාතය නිශ්චිත නැත.	1. ලාභාංශ අනුපාතය නිශ්චිතය.
2. ඡන්ද බලය හිමිය.	2. ඡන්ද බලය හිමි නොවේ.
3. ප්‍රසාද කොටස් ලැබීමට හිමිකම් ඇත.	3. ප්‍රසාද කොටස් ලැබීමට හිමිකම් නැත.

අභ්‍යාසය 111

01. වගකීම් සීමිත සමාගම් සම්බන්ධයෙන්, පහත සඳහන් ප්‍රකාශන ඔබට ලබා දී ඇත.
- (a) අධ්‍යක්ෂක මණ්ඩලය විසින් පත් කරනු ලබන කොටස් හිමියන් මගින් වගකීම් සීමිත සමාගම් කළමනාකරණය කරනු ලබයි.
 - (b) සියලු ම වගකීම් සීමිත සමාගම්වලට ප්‍රාග්ධනය ලබා ගැනීම සඳහා මහජනයා වෙත කොටස් නිකුත් කිරීම කළ නොහැකි ය.
 - (c) වගකීම් සීමිත පෞද්ගලික සමාගමකට ණය ප්‍රාග්ධනය ලබා ගැනීම සඳහා මහජනයා වෙත ණයකර නිකුත් කළ හැකි ය.
- ඉහත ප්‍රකාශන අතුරෙන්, වගකීම් සීමිත සමාගම් සම්බන්ධයෙන් නිවැරදි ප්‍රකාශනය / ප්‍රකාශන වන්නේ,
(1) (a) සහ (c) පමණි	(2) (a) සහ (b) පමණි
(3) (b) පමණි	(4) (b) සහ (c) පමණි (AAT - July 2017)
02. වගකීම් සීමිත පොදු සමාගමකට අදාළව පහත දැ සම්බන්ධයෙන් 2007 අංක 07 දරණ සමාගම් පනතේ විධිවිධාන සඳහන් කරන්න.
- (a) අවම අධ්‍යක්ෂවරුන්ගේ ගණන
 - (b) මහජනතාවට සාමාන්‍ය කොටස් නිකුත් කිරීම. (ලකුණු 04)
03. ණය සාධන පත්‍රයක් (debt instrument) ස්කන්ධ සාධන පත්‍රයක් (equity instrument) සමඟ සැසඳීමේ දී ඇති ප්‍රධාන වෙනස්කම් දෙකක් (02) සඳහන් කරන්න. (ලකුණු 04)
- (AAT - January 2016)**

කොටස් නිකුත් කිරීම සඳහා ගිණුම්කරණය

සමාගමකට කොටස් නිකුත් කිරීමෙන් මුදල් ලබාගත හැකි ආකාර දෙකක් ඇත.

- i)
- ii)

 - අයදුමේ දී
 - විභාජනයේ දී
 - ඇරැයුමේ දී හෝ ඇරැයුම් අවස්ථා කීපයක දී

මෙම ක්‍රමවලින් ශ්‍රී ලංකාව තුළ ප්‍රායෝගික බොහෝ දුරට භාවිතා වන්නේ පළමු ක්‍රමය යි. අවස්ථා කීපයක දී ප්‍රතිශ්ඨාව කැඳවීමේ ක්‍රමය වර්තමානයේ දී ප්‍රායෝගිකව දක්නට නොමැති තරම් ය.

කොටස් නිකුත් කළ අවස්ථාව ලෙස සලකන්නේ කොටස් විභජනය කළ අවස්ථාවයි. විභජන අවස්ථාව දක්වා ලැබුණු මුදල් කොටස් නිකුතුවෙන් ලබාගත් මුදල් ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ. කොටසක ප්‍රතිශ්ඨාව මුළුමනින් ම කොටස් නිකුත් කළ අවස්ථාවේ දී ලබා ගත හැකි ය. එසේ නොකළේ නම් ඉතිරි මුදල් ඉල්ලා සිටින සෑම අවස්ථාවක් ම ඇරැයුමක් ලෙස හැඳින්වේ.

සමාගමක් විසින් කොටස් නිකුතුවක් සිදු කරන විට කොටස් අයදුම් කළ අයට කොටස් පවරා දීම කොටස් විභජනය කිරීම ලෙස හඳුන්වයි. කොටස් විභජනය කළ බව දන්වා ඒ ඒ කොටස් හිමියාට ලිපියක් යවන අතර එම ලිපිය විභජන ලිපිය ලෙස හැඳින්වේ. විභජන ලිපිය තැපැල් කළ සෑහින් එම අවස්ථාව දක්වා කොටසක් වෙනුවෙන් ලබාගැනීමට අපේක්ෂිත මුදල ලැබිය යුතු තත්වයට පත්වේ. මේ නිසා විභජන ලිපිය තැපැල් කිරීමත් සමග කොටසක් වෙනුවෙන් ඒ දක්වා කැඳවන මුදල ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ලෙස සලකනු ලැබේ.

කොටසක ප්‍රතිශ්ඨාව මුළුමනින්ම කොටස් නිකුත් කළ අවස්ථාවේ දී ලබාගෙන නැත්නම් ඉතිරි මුදල එකවර හෝ වාරික කිහිපයකින් ලබාගත හැකි ය. එසේ මුදල් ගෙවන ලෙස ඇරැයුම් කරන සෑම අවස්ථාවක දී ම ඇරැයුම් ලිපියක් යවන අතර එම ලිපිය තැපැල් කළ සෑහින් ඇරැයුම් මුදල ලැබිය යුතු තත්වයට පත්වේ. එම නිසා ඇරැයුම් ලිපි තැපැල් කළ වහාම ඇරැයුම් කළ වටිනාකම ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ලෙස සැලකිය හැකි ය.

කිසියම් කොටසක් වෙනුවෙන් විභාජනය සඳහා හෝ ඇරැයුම සඳහා කැඳ වූ සම්පූර්ණ වටිනාකම (මුදලින් ලැබුණා හෝ නොලැබුණා හෝ) ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ලෙස සලකනු ලැබේ.

එසේම මුදල් ඇරැයුම් කිරීමට පෙර කොටස් හිමියන්ගෙන් කලින් ලැබූ ඇරැයුම් මුදල් ඇත්නම් එම මුදල සමාගම විසින් කැඳ වූ මුදලක් නොවන නිසා ලැබිය යුතු තත්වයට පත් වී නැත. මේ නිසා කලින් ලැබූ ඇරැයුම් මුදල් ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ලෙස සැලකිය නොහැකි ය.

උදාහරණ :- සීමාසහිත වාරිකා සමාගම එකක් රු. 20 බැගින් සාමාන්‍ය කොටස් 100,000 ක් නිකුත් කරන ලදී. කොටසක මුළු වටිනාකම ම අයදුම්පත් සමග ගෙවිය යුතු ය. කොටස් 115,000 ක් සඳහා අයදුම්පත් ලැබී වැඩිපුර අයදුම් කළ කොටස් සඳහා වන අයදුම්පත් ප්‍රතික්ෂේප කර ඉතිරි අයට කොටස් විභජනය කරන ලදී.

සමාගමේ ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ගණනය කරන්න.

විලිගැන :-

.....
 කොටස් 15,000 ක මුදල් ආපසු යවන නිසා එම මුදල ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ලෙස ගත නොහැකි ය.

උදාහරණ :- සීමාසහිත නාලිකා සමාගම එකක් රු. 25 බැගින් සාමාන්‍ය කොටස් 80,000 ක් නිකුත් කරන ලදී. කොටසකට මුදල් ගෙවිය යුත්තේ පහත සඳහන් පරිදි ය.

	රු.
අයදුම්පත් සමග	10.00
විභජනයේ දී	8.00
පළමු ඇරයුමේ දී	4.00
දෙවන ඇරයුමේ දී	3.00
කොටසක ප්‍රතිශ්ඨාව	25.00

කොටස් 90,000 ක් සඳහා අයදුම්පත් ලැබී කොටස් 10,000 ක් සඳහා වූ අයදුම්පත් ප්‍රතික්ෂේප කර ඇත. දෙවන ඇරයුම මේ දක්වා කැඳවා නැත. කොටස් 2,000 ක් හිමි අයෙක් විභජන හා පළමු ඇරයුම් මුදල් ගෙවා නැත. ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ගණනය කරන්න.

විලිගැන :-

.....
 හිඟ සිටි විභජන මුදල (රු. 2,000 x 8) රු. 16,000 ක් සහ හිඟ සිටි ඇරයුම් මුදල රු. 2,000 x 4) රු. 8,000 ක් වුවද ඒවා ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය තුළ ඇතුළත් විය යුතු ය. අවසාන ඇරයුමේ මුදල් ලැබිය යුතු තත්වයට පත්වී නැත. ඒ නිසා එය ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධනය ලෙස ගත නොහැකි ය.

කොටසක නිකුතු අගය එකවරම කැඳවමින් කොටස් නිකුත් කිරීම

(1) අයදුමේ දී ලැබෙන මුදල් (නිකුතු මිල X අයදුම් කළ කොටස් ගණන)

කොටසක ප්‍රතිශ්ඨාව එකවර ලබාගන්නා විට කොටසක් සඳහා ගෙවිය යුතු මුළු මුදල ම අයදුම්පත් සමග ගෙවිය යුතු වේ. ඒ අනුව ප්‍රතිශ්ඨාව එකවර ලබා ගැනීමේ දී කොටසක් වෙනුවෙන් ලැබිය යුතු මුදල ම අයදුම්පත් සමග ලැබේ.

.....
.....

(2) අතිරික්ත අයදුම් මුදල් ආපසු යැවීම

සමාගමක්, කොටස් නිකුත් කරන ප්‍රමාණයට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයක් සඳහා අයදුම් කර තිබෙන අවස්ථා ඇත. එවිට, කොටස් විභජනයේ දී, ලද අතිරික්ත අයදුම් මුදල් අයදුම්කරුවන්ට ආපසු ගෙවිය යුතු ය. මෙම අතිරික්ත අයදුම් මුදල් ආපසු ගෙවන විටදී අදාළ දේවිත්ව සටහන වනුයේ,

.....
.....

(3) කොටස් විභජනය කිරීම (නිකුතු මිල X විභජනය කළ කොටස් ගණන)

ඉතිරි අයට කොටස් පවරා දිය යුතු ය. එනම් විභජනය කළ යුතු ය. විභජනය ලිපිය තැපැල් කළ වහාම එසේ විභජනය කළ කොටස්වල වටිනාකම අයදුම් හා විභජන ගිණුමෙන් ප්‍රකාශ කළ ප්‍රාග්ධන ගිණුමට මාරු කළ යුතු ය.

.....
.....

අභ්‍යාසය 112

සීමිත අරලිය සමාගම කොටසක් රු. 25/- බැගින් කොටස් 100,000 ක් නිකුත් කර යි. කොටස් 100,000 ක් සඳහා අයදුම්පත් ලැබී ඇති අතර ඒවා ඒ අයුරින්ම විභජනය කරන ලදී. මෙම කොටස් නිකුතුව වාර්තා කිරීමට අදාළ මුදල් සටහන් ඇතුළුව ජර්නල් සටහන් දක්වන්න.

පිළිතුර

- අයදුම්පත්‍ර සමඟ සමඟ කොටස් සඳහා ලද ප්‍රතිශ්ඨාව (කොටස් 100,000 ක් සඳහා X රු.25/- බැගින් = රු. 2,500,000)

.....
.....

- කොටස් විභාජනයේදී (කොටස් 100,000 ක් සඳහා x රු.25/- බැගින් = රු. 2,500,000)

.....

<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 50%; height: 20px;"> </td><td style="width: 50%;"> </td></tr> <tr><td style="width: 50%; height: 20px;"> </td><td style="width: 50%;"> </td></tr> <tr><td style="width: 50%; height: 20px;"> </td><td style="width: 50%;"> </td></tr> </table>							<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td style="width: 50%; height: 20px;"> </td><td style="width: 50%;"> </td></tr> <tr><td style="width: 50%; height: 20px;"> </td><td style="width: 50%;"> </td></tr> <tr><td style="width: 50%; height: 20px;"> </td><td style="width: 50%;"> </td></tr> </table>						

අභ්‍යාසය 113

සීමිත සුමුදු පොදු සමාගම, කොටසක් රු. 15/- බැගින් කොටස් 200,000 ක් නිකුත් කරයි. කොටස් 220,000 ක් සඳහා අයදුම්පත් ලැබී ඇති අතර කොටස් විභාජනයේ දී අතිරික්ත අයදුම් මුදල් ප්‍රතික්ෂේප කර ආපසු යවන ලදී. මෙම කොටස් නිකුතුව වාර්තා කිරීම සඳහා මුදල් සටහන් ඇතුළුව ජර්නල් සටහන් දක්වන්න.

පිළිතුර

- අයදුම්පත්‍ර සමඟ කොටස් සඳහා ලද ප්‍රතිෂ්ඨාව (කොටස් 220,000 ක් සඳහා x රු.15/- බැගින් = රු. 3,300,000)

.....

- ලද අතිරික්ත අයදුම් මුදල් ආපසු ගෙවීම (කොටස් 20,000 ක් සඳහා x රු.15/- බැගින් = රු. 300,000)

.....

- කොටස් විභාජනයේදී (කොටස් 200,000 ක් සඳහා x රු.15/- බැගින් = රු. 3,000,000)

.....

සමානුපාතික විභජනය

සමාගමක් විසින් නිකුත් කිරීම සඳහා ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති කොටස් ප්‍රමාණයට වඩා වැඩි කොටස් ප්‍රමාණයක් වෙනුවෙන් මහජනතාව විසින් අයදුම් කර ඇති අවස්ථාවකදී එම වැඩියෙන් අයදුම්කර ඇති කොටස් ප්‍රමාණයට සරිලන අයිතිකරුවන් තෝරාගෙන ඔවුන්ගේ අයදුම්පත් මුදල් ආපසු යැවීම සිදු කෙරෙයි. මෙහිදී අයදුම්කරුවන් පිළිබඳව තේරීමක් කළ නොහැකි නම් සෑම අයදුම්කරුවෙකුටම සාධාරණයක් වන ලෙස යම් කොටස් ප්‍රමාණයක් සෑම අයෙකුටම ලබාදීම සඳහා සමානුපාතික ක්‍රමය භාවිතා කෙරේ. මෙහිදී, සියලුම අයදුම්කරුවන් විසින් අයදුම් කර ඇති කොටස් ප්‍රමාණයත්, නිකුත් කළ හැකි කොටස් ප්‍රමාණයත් අතර අනුපාතයක් ගෙන ඊට සරිලන පරිදි ඔවුන්ට කොටස් නිකුත් කිරීම සිදු කෙරෙයි.

උදාහරණයක් ලෙස, අයදුම් කර ඇති කොටස් සංඛ්‍යාව 80,000ක් හා විභජනය කළ හැකි කොටස් සංඛ්‍යාව 50,000ක් වන අවස්ථාවක් උපකල්පනය කරන්න. මෙහිදී සමාගමේ කොටස් සඳහා ඉල්ලුම කොටස් 80,000ක් සඳහා වුවද සමාගමට බෙදා දිය හැකි එනම්, නිකුත් කළ හැකි කොටස් සංඛ්‍යාව 50,000කි. මෙහිදී කොටස් 30,000ක් සඳහා වන මුදල නැවත හරවා යැවිය යුතු වේ. නිකුත් කළ හැකි කොටස් අයදුම්කරුවන්ට සාධාරණයක් වන ලෙස, අයදුම් කළ කොටස් සංඛ්‍යාව වන 80,000 සහ විභජනය කළ හැකි කොටස් සංඛ්‍යාව වන 50,000 අතර වන අනුපාතය ගෙන කොටස් විභජනය කිරීම සිදුවේ.

$$\begin{array}{lcl}
 \text{අයදුම් කළ කොටස් ගණන} & : & \text{විභජනය කළ හැකි කොටස් ගණන} \\
 80,000 & : & 50,000 \\
 8 & : & 5
 \end{array}$$

මෙහිදී කොටස් 8ක් ඉල්ලු සෑම කොටස් ඉල්ලුම්කරුවෙකුටම කොටස් 5ක් ලැබේ. ඒ අනුව කොටස් 400ක් අයදුම් කළ අයකුට නම්, කොටස් $(400 \times 5/8) 250$ ක් ලැබේ. මේ අනුව සමානුපාතික විභජනයේදී දී මතක තබා ගත යුතු කරුණ වනුයේ, අයදුම්කරුවන්ට හිමි වන්නේ අයදුම් කළ කොටස් සංඛ්‍යාවට වඩා අඩු කොටස් සංඛ්‍යාවක් බවයි.

අභ්‍යාසය 115

සීමාසහිත අරලිය පොදු සමාගම සාමාන්‍ය කොටස් 800,000 එකක් රුපියල් 40 බැගින් වූ නිකුතු මිලකට නිකුත් කරන ලදී.

මැයි 01 කොටස් 900,000ක් සඳහා අයදුම්පත් ලැබුණි.

මැයි 15 කොටස් සියල්ල 9:8 අනුපාතයට සමානුපාතිකව විභජනය කොට අතිරික්ත මුදල් ආපසු යවන ලදී.

අවශ්‍ය වන්නේ,

- (1) කොටස් නිකුත් කිරීම හා සම්බන්ධ ජර්නල් සටහන් සහ ලෙජර ගිණුම් පෙන්වන්න.
- (2) කොටස් 2700ක් සඳහා අයදුම් කළ පුද්ගලයෙකුට විභජනයේදී කොටස් කොපමණ ප්‍රමාණයක් හිමිවේද ?

අභ්‍යාසය 116

සීමාසහිත මිල්කෝ පොදු සමාගම සාමාන්‍ය කොටස් 500,000 එකක් රුපියල් 100 බැගින් වූ නිකුතු මිලකට නිකුත් කරන ලදී. කොටස් 610,000ක් සඳහා අයදුම්පත් ලැබී තිබූ අතර එයින් කොටස් 10,000ක ඉල්ලුම්පත් නිසි ලෙස පුරවා නොතිබුණු බැවින් ඉල්ලුම්පත් සියල්ල ප්‍රතික්ෂේප කර ඔවුන්ගේ මුදල් වහාම හරවා යවන ලදී. ඉතිරි කොටස් සියල්ල 6:5 අනුපාතයට සමානුපාතිකව විභජනය කරන ලදී.

අවශ්‍ය වන්නේ,

- (1) කොටස් නිකුත් කිරීම හා සම්බන්ධ ජර්නල් සටහන් සහ ලෙජර ගිණුම් පෙන්වන්න.
- (2) කොටස් 3000ක් සඳහා අයදුම් කළ පුද්ගලයෙකුට විභජනයේදී කොටස් කොපමණ ප්‍රමාණයක් හිමිවේද ?

බහු අනුපාතික විභජනය

සමහර සමාගම් කොටස් විභජනය කිරීමේදී කොටස් ඉල්ලුම්කරුවන් වර්ග වර්ගීකරණය කොට එක් එක් වර්ගයේ අයදුම්කරුවන්ට විවිධ අනුපාතික අනුව කොටස් විභජනය කරයි. මෙය බහු අනුපාතික කොටස් විභජනයයි.

අභ්‍යාසය 117

සීමාසහිත සුපර් සන් සමාගම සාමාන්‍ය කොටස් 700,000ක් එකක් රුපියල් 40 බැගින් වූ නිකුතු මිලකට නිකුත් කරන ලදී. කොටස් 20,000කට ඉල්ලුම්පත් එවා තිබුණේ සමාගමේ සේවකයන් වූ අතර ඔවුන්ට සම්පූර්ණයෙන්ම කොටස් විභජනය කරන ලදී. ඔවුන්ගේ මුදල් වැටුපෙන් හිලච් කර ගන්නා ලදී. තවද කොටස් 800,000ක් සඳහා ඉල්ලුම්පත් බාහිර පාර්ශව විසින් එවා තිබුණු අතර ඔවුන්ට 8:7 අනුපාතයට සමානුපාතිකව කොටස් විභජනය කර අතිරික්ත මුදල් ආපසු යවන ලදී.

අවශ්‍ය ජර්නල් සටහන් පෙන්වන්න.

අභ්‍යාසය 118

සීමාසහිත කඳුරට පොදු සමාගම සාමාන්‍ය කොටස් 1500,000ක් එකක් රුපියල් 12 බැගින් නිකුතු මිලකට නිකුත් කරන ලදී. සාමාන්‍ය කොටස් 1800,000ක් සඳහා ඉල්ලුම්පත් ලැබී තිබුණු අතර කොටස් විභජනය කිරීමේදී පහත පරිදි ක්‍රියා කරන ලදී.

- කොටස් 100,000කට ඉල්ලුම් කර තිබුණේ විදේශිකයින් වූ අතර ඔවුන්ගේ ඉල්ලුම්පත් වහාම ප්‍රතික්ෂේප කොට මුදල් ආපසු හරවා යවන ලදී.
- කොටස් 50,000කට අධ්‍යක්ෂවරුන් ඉල්ලුම් කර තිබූ අතර ඔවුන්ට සම්පූර්ණයෙන්ම කොටස් විභජනය කර ලදී.
- කොටස් 60,000ක් සේවකයන් ඉල්ලුම් කර තිබූ අතර ඔවුන්ට 6:5 අනුපාතයට අනුව කොටස් විභජනය කර අතිරික්ත මුදල් ආපසු යවන ලදී.
- ඉතිරි කොටස් සියල්ලම සඳහා ඉල්ලුම්පත් එවා තිබුණේ බාහිර පාර්ශ්වයන් විසින් වූ අතර ඔවුන්ට 8:5 අනුපාතයට කොටස් විභජනය කර අතිරික්ත මුදල් ආපසු යවන ලදී.

අවශ්‍ය ජර්නල් සටහන් පෙන්වන්න.

ප්‍රසාද කොටස් නිකුතුව / සංචිත ප්‍රාග්ධනීකරණය

සමාගමක සිටින කොටස් හිමියන්ට ඔවුන් දැනට දරනු ලබන කොටස් ප්‍රමාණයට සමානුපාතිකව නව කොටස් නොමිලේ ලබාදීම ප්‍රසාද කොටස් නිකුතුව ලෙස හැඳින්වේ. මෙහිදී ප්‍රසාද කොටස් ලබා දෙනුයේ සමාගමේ දැනට ඇති සංචිතයන් භාවිතා කොට බැවින් සංචිත ප්‍රාග්ධනීකරණය ලෙස ද මෙය හැඳින්වේ.

සාමාන්‍ය කොටස් නිකුතුවකදී මෙන් මෙහිදී මුදල් ගලා ඒමක් සිදු නොවන අතර ප්‍රසාද නිකුතුවේ වටිනාකමට සමාගමේ සංචිත භාවිතා කරමින් ප්‍රාග්ධනීකරණය කිරීමක් සිදුවේ.

එහි ද්විත්ව සටහන පහත පරිදි වේ.

.....
.....

අභ්‍යාසය 119

සීමාසහිත රණබාහු පොදු සමාගමේ 2020/01/01 දිනට තත්ත්ව ප්‍රකාශනයෙන් උපුටාගත් හිමිකම් ශේෂ පහත පරිදි වේ.

ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය (රු. 10 බැගින් නිකුත් කළ)	1500,000
රඳවාගත් ඉපයුම්	500,000
පොදු සංචිත	3000,000
ප්‍රත්‍යාගණන සංචිතය	200,000

සමාගම 5:1 අනුපාතයට ප්‍රසාද කොටස් නිකුතුවක් ප්‍රකාශනයට පත් කරන ලදී. කොටසක නිකුතු අගය රුපියල් 20ක් විය. ඉහත ප්‍රසාද කොටස් නිකුතුව සඳහා සමාගමේ පොදු සංචිත භාවිතා කිරීමට අධ්‍යක්ෂවරුන් තීරණය කර ඇත.

අවශ්‍ය ජර්නල් සටහන් ලෙජර ගිණුම් හා මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශනයේ උද්ධෘත පෙන්වන්න.

අභ්‍යාසය 120

සීමාසහිත පියදාස සහ පුත්‍රයෝ සමාගමේ 2021/03/31 දින ශේෂ පිරික්සුමෙන් පහත සඳහන් ශේෂ උපුටා ගෙන ඇත.

ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය (රු. 15 බැගින් නිකුත් කළ)	4500,000
රඳවාගත් ඉපයුම්	2000,000
පොදු සංචිත	300,000
ප්‍රත්‍යාගණන සංචිතය	400,000

එකක් රුපියල් 15 බැගින් සෑම කොටස් 5කටම ප්‍රසාද කොටස් 2ක් ලෙස ප්‍රසාද නිකුතුවක් කිරීමට සමාගමේ අධ්‍යක්ෂකවරුන් විසින් තීරණය කර ඇත. මේ සඳහා මූලිකවම පොදු සංචිතය ද අනතුරුව රඳවාගත් ඉපයුම් ද පිළිවෙළින් භාවිතා කිරීමට එකඟ වී ඇත.

අවශ්‍ය ජරනල් සටහන් හා ඉහත ගනුදෙනු වලින් පසු මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශනයේ උද්ධෘත පෙන්වන්න.

ප්‍රසාද කොටස් නිකුතුවක ප්‍රයෝජන

- සමාගමේ සංචිත හා ප්‍රාග්ධනය අතර කුලනාත්මක බවක් පවත්වාගෙන යාම
- අයහාර සංචිත මුළුමනින්ම ලාභාංශ ලෙස බෙදා දීමේ අවශ්‍යතාවය සීමා කිරීම
- ඉතාම සීමාකාරී ප්‍රයෝජනයක් ඇති ප්‍රාග්ධන සංචිත වලින් ප්‍රයෝජනයක් ගත් හැකි වීම
- සමාගමේ ප්‍රධාන කොටස් හිමියන්ගේ අයිතිය වර්ධනය වීම
- සමාගමට ඉහළ කීර්තිනාමයක් ගොඩනැගීම

හිමිකම් නිකුතුව / අයිතිවාසිකම් නිකුතුව

සමාගමේ දැනට සිටින කොටස් හිමියන්ට වෙළඳපළ මිලට වඩා අඩුමිලකට අලුතෙන් කොටස් නිකුත් කිරීම සඳහා ආරාධනය කිරීම හිමිකම් නිකුතුව ලෙස හැඳින්වේ. ප්‍රසාද කොටස් නිකුතුවක දී මෙන් නොව හිමිකම් නිකුතුවකදී සමාගමට මුදල් ගලා ඒමක් සිදු වේ.

මෙහිදී අදාළ වන ද්විත්ව සටහන් වනුයේ

.....

.....

අභ්‍යාසය 121

සීමිත කුෂාර පොදු සමාගම 1ක් රුපියල් 20 බැගින් සාමාන්‍ය කොටස් 400,000ක් දැනටමත් නිකුත් කර ඇත. සමාගම රුපියල් 16 බැගින් සෑම කොටස් 8කටම 3ක් ලෙස හිමිකම් නිකුතුවක් ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති අතර හිමිකම් නිකුතුව සම්පූර්ණයෙන්ම සාර්ථක විය.

අවශ්‍ය ජනල් සටහන් හා ලෙජර ගිණුම් පෙන්වන්න

අභ්‍යාසය 122

සීමිත මාධ්‍ව පොදු සමාගමේ 2020/03/31 දින ශේෂ පිරික්සුමෙන් පහත සඳහන් ශේෂ උපුටා ගෙන ඇත

ප්‍රකාශිත ප්‍රාග්ධනය (රු. 15 බැගින් නිකුත් කළ)	6,000,000
රඳවාගත් ඉපයුම්	2,000,000
පොදු සංචිත	200,000
ප්‍රත්‍යාගණන සංචිතය	400,000

සමාගම එකක් රුපියල් 12 බැගින් සෑම කොටස් 6කටම 1ක් වන ලෙස හිමිකම් නිකුතුවක් ප්‍රකාශයට පත් කළ අතර හිමිකම් නිකුතුව මුළුමනින්ම සාර්ථක විය .

අදාළ ජරනල් සටහන් හා මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශනයේ උද්ධෘත පෙන්වන්න.